

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΓΕΩΡΓΙΑΣ ΦΥΣΙΚΩΝ ΠΟΡΩΝ ΚΑΙ
ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

ΤΜΗΜΑ ΑΝΑΠΤΥΞΕΩΣ
ΥΔΑΤΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΓΕΩΡΓΙΑΣ

Οδηγός για τη δημιουργία κήπων
με μικρές απαιτήσεις
σε νερό

Δεκέμβριος 2012

Οδηγός για τη δημιουργία κήπων με μικρές απαιτήσεις σε νερό

Σε ποιους απευθύνεται:

Στον κάθε πολίτη που ετοιμάζεται να ανεγείρει νεόδμητη οικοδομή και ψάχνει ιδέες για τη δημιουργία κήπου με μικρές ανάγκες σε νερό και συντήρηση, ή σε κάθε πολίτη που έχει ήδη τον κήπο του αλλά επιθυμεί να τον ανανεώσει με ξηρανθεκτικά φυτά.

Ποιοί είναι οι στόχοι:

- ελαχιστοποίηση της κατανάλωσης νερού στα νοικοκυριά,
- ελαχιστοποίηση της χρήσης λιπασμάτων και φυτοφαρμάκων,
- μεγιστοποίηση της χρήσης ιθαγενών φυτών που απαιτούν λιγότερη φροντίδα με πολλαπλά οφέλη για τη διατήρηση της βιοποικιλότητας και άλλων κατάλληλων φυτών που δεν διαταράσσουν τη φυσιογνωμία και το χαρακτήρα του κυπριακού τοπίου και αντέχουν καλύτερα στις κλιματικές αλλαγές.

Η Κύπρος, ως μεσογειακό νησί με θερμά και ξηρά καλοκαίρια, υποφέρει συχνά από μακρές περιόδους ανομβρίας και ως εκ τούτου απαιτείται συνετή και ορθολογική διαχείριση του νερού, ιδιαίτερα όταν αυτό χρησιμοποιείται σε άρδευση κήπων. Απαιτείται ευαισθησία και προσοχή στη διαχείριση του νερού άρδευσης, αλλά και σεβασμός στον οικολογικό χαρακτήρα της χώρας μας αποφεύγοντας ακατάλληλους χλοοτάπητες και φυτά με μεγάλες απαιτήσεις σε νερό. Ιδιαίτερα σήμερα, που οι κλιματικές αλλαγές άρχισαν ήδη να επηρεάζουν μεγάλες περιοχές της Κύπρου, η ανάγκη για τη δημιουργία κήπων προσαρμοσμένων στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του τόπου μας, με μικρές απαιτήσεις τόσο σε νερό όσο και στη συντήρησή τους, καθίσταται περισσότερο από επιτακτική. Τέτοιου είδους κήποι, που βασικός τους στόχος είναι η εξοικονόμηση και η ορθολογικότερη χρήση νερού, είναι οι κήποι με ξηρανθεκτικά φυτά (Xeriscaping).

Τα πλεονεκτήματα ενός κήπου με ξηρανθεκτικά φυτά είναι η εξοικονόμηση και η αποδοτική χρήση των υδατικών πόρων, με αποτέλεσμα αφενός τη θετική συμβολή στο υδατικό ισοζύγιο και αφετέρου το μικρότερο οικονομικό κόστος για τα ίδια τα νοικοκυριά. Επιπλέον, η επιλογή των κατάλληλων φυτών που είναι προσαρμοσμένα στο κλίμα και στα εδάφη της Κύπρου, εξασφαλίζει τη βιωσιμότητά τους και περιορίζει τις ανάγκες σε άρδευση ή λίπανση προστατεύοντας τον υδροφόρο ορίζοντα τόσο ποσοτικά όσο και ποιοτικά.

Τα φυτά αυτά διαθέτουν μηχανισμούς που τους επιτρέπουν να επιβιώσουν και να αναπτυχθούν αξιοποιώντας και την ελάχιστη διαθέσιμη υγρασία του εδάφους. Είναι πλήρως προσαρμοσμένα στις Μεσογειακές συνθήκες, με φύλλα δερματώδη και με λίγα στόματα στην κάτω επιφάνεια του φύλλου, που σε περιόδους ξηρασίας κλείνουν, περιορίζοντας στο ελάχιστο την απώλεια νερού από το φυτό.

Είδη φυτών που αντέχουν στη ξηρασία και χρειάζονται αραιά ποτίσματα είναι μεταξύ άλλων, αρωματικά με γκρίζο χνούδι, που προστατεύει το φύλλωμα σκιάζοντάς το, παχύφυτα με σαρκώδες φύλλωμα, οι ξηροφυτικοί θάμνοι και τα δένδρα όπως η ελιά, κ.λπ.

Επιπρόσθετα από την επιλογή των κατάλληλων φυτών, οι ακόλουθες απλές πρακτικές στην περιποίηση του κήπου μπορούν να προσφέρουν μεγάλη εξοικονόμηση νερού:

- Τοποθετούμε συστήματα άρδευσης υψηλής αποδοτικότητας (π.χ σταγόνες) για την άρδευση δέντρων / θάμνων και αποφεύγουμε τη χρήση λάστιχου.
- Προγραμματίζουμε την ποσότητα και τη διάρκεια άρδευσης με τη χρήση αυτοματισμού και την προσαρμόζουμε ανάλογα με την περίοδο του έτους.
- Ποτίζουμε νωρίς το πρωί ή αργά το απόγευμα, όταν η ηλιοφάνεια δεν είναι έντονη, περιορίζοντας στο ελάχιστο τις απώλειες λόγω εξάτμισης.
- Αποφεύγουμε το συχνό και λίγο πότισμα γιατί ενθαρρύνει την επιφανειακή ανάπτυξη ριζών. Ποτίζουμε πιο αραιά με περισσότερη ποσότητα εκεί όπου το έδαφος το επιτρέπει. Αυτό κάνει τα φυτά πιο ανθεκτικά στην έλλειψη νερού σε ξηρές περιόδους αφού αναγκάζονται να αναπτύξουν βαθύ ριζικό σύστημα.
- Ελέγχουμε τακτικά το αρδευτικό σύστημα και εξοπλισμό για τον έγκαιρο εντοπισμό / επιδιόρθωση και αντικατάσταση τυχόν ελαττωματικών εξαρτημάτων με στόχο τον περιορισμό των απωλειών νερού.
- Μειώνουμε την απώλεια νερού μέσω εξάτμισης, κρατώντας την υγρασία κάτω από την επιφάνεια, εφαρμόζοντας ένα επιφανειακό κάλυμμα προστασίας, όπως η οργανική ύλη (φλοιοί δέντρων) και το χαλίκι. Αυτό το επιφανειακό κάλυμμα μειώνει σημαντικά και τα αγριόχορτα.
- Χρησιμοποιούμε τη μικρότερη δυνατή ποσότητα λιπασμάτων ιδιαίτερα αζωτούχων εκεί όπου οι διαθέσιμες ποσότητες νερού είναι πολύ περιορισμένες και το πότισμα του κήπου θα γίνει με σκοπό και μόνο τη διατήρηση του στη ζωή.

- Αυξάνουμε την οργανική ουσία του χώματος, δημιουργώντας κομπόστα από σωρούς φύλλων και άλλων κλαδεμάτων, αυξάνοντας έτσι την ικανότητα συγκράτησης υγρασίας.
- Απομακρύνουμε τακτικά τα αγριόχορτα, αφού αυτά ανταγωνίζονται τα καλλιεργούμενα φυτά όσον αφορά το διαθέσιμο νερό. Ο περιορισμός των ζιζανίων μπορεί να γίνει με την κάλυψη του εδάφους με διάφορα μέσα όπως για παράδειγμα χαλίκια, πέτρες και υπολείμματα κλαδεμάτων τα οποία επιτρέπουν τη διείσδυση του νερού στο έδαφος περιορίζοντας παράλληλα και την εξάτμιση.
- Κατασκευάζουμε με μετατόπιση χώματος μικρά ανισόπεδα επίπεδα, τοποθετούμε πέτρες ή βράχους οι οποίοι σε συνδυασμό με διάφορα φυτά (π.χ παχύφυτα) θα δώσουν πρόσθετη αξία σε μία επιφάνεια.
- Χρησιμοποιούμε για τα φυτά γλάστρας, πλήρινα φυτοδοχεία αντί για πλαστικά, για τον λόγο ότι διατηρούν καλύτερες συνθήκες υγρασίας στο ριζόστρωμα.
- Ανακυκλώνουμε, όπου αυτό είναι δυνατό, το νερό της κατοικίας μας, με την εγκατάσταση συστήματος βιολογικού καθαρισμού για κατοικίες, και το χρησιμοποιούμε για την άρδευση του κήπου μας.
- Κατευθύνουμε το νερό της βροχής από τις υδρορροές σε θάμνους ή δέντρα, μέσω ενός δικτύου συλλογής ομβρίων.

A. Αρωματικά φυτά όπως η Αρμπαρόριζα, η Αψιθιά το Δενδρολίβανο, το Θυμαρί, η Λεβάντα, η Μαντζουράνα, ο Μάραθος, η Ρίγανη, η Φασκομηλιά. Μπορούν με λίγη συντήρηση να διατηρηθούν στον κήπο και να χρησιμοποιηθούν στην κουζίνα για το πλούσιο άρωμά τους και τις θεραπευτικές τους ιδιότητες.

Αρμπαρόριζα

Γνωστή ως Κιούλι στην Κύπρο, ανήκει στην οικογένεια των γερανοειδών, φυτεύεται κατά την άνοιξη και ριζώνει πολύ εύκολα. Δεν χρειάζεται συχνό πότισμα αλλά να είναι σε μέρος ηλιόλουστο μερικές ώρες την ημέρα. Φτάνει μέχρι και το ένα μέτρο ύψος και μπορεί να χρησιμοποιηθεί σαν φράχτης. Χρησιμοποιείται στη μαγειρική και είναι ένα φυσικό εντομοαπωθητικό.

Αφιθιά

Ξηρόφυτο ποώδες πολυετές φυτό που το ύψος του κυμαίνεται από 20 εκ. έως 1,20 μέτρα. Έχει ελαφρώς αρωματικά φύλλα, ασημένιου-πράσινου χρώματος, τα οποία καλύπτονται από λευκές τρίχες για να μειώνεται η διαπνοή. Τα άνθη του είναι μικρά, κιτρινοπράσινου χρώματος και σχηματίζουν μικρά δισκοειδή κεφάλια (ανθίδια), τα οποία με τη σειρά τους οργανώνονται σε ταξιανθίες. Ανθίζει από τον Ιούνιο έως το Σεπτέμβριο.

Δεντρολίβανο ή Λασμαρί

Πολυετές φυτό με ύψος που φθάνει το μισό με ένα μέτρο. Τα άνθη του είναι μικρά, με απαλό ως βαθύ μπλε χρώμα. Χρειάζεται ήλιο και πρέπει να ποτίζεται σε αραιά διαστήματα. Είναι πολύ διαδεδομένο σαν συστατικό της κυπριακής κουζίνας.

Θυμάρι

Θαμνώδες φυτό με ύψος που φθάνει τα 30 εκατοστά. Εξαιρετικά ανθεκτικό ιδιαίτερα το αυτοφυές, με μικρές απαιτήσεις σε νερό. Οι αποξηραμένοι ανθοί και τα ξηρά φύλλα χρησιμοποιούνται ως μπαχαρικό σε διάφορα φαγητά.

Λεβάντα

Αειθαλές φυτό που φθάνει σε ύψος τα 80 εκατοστά, με φύλλα λογχοειδή, ασημόγκριζου χρώματος. Ανθίζει από Μάιο έως Νοέμβριο, με άνθη μωβ-γαλάζια, που είναι ιδιαίτερα αρωματικά. Αναπτύσσεται καλά σε όλα τα εδάφη, αρκεί να μη συγκρατούν πολλή υγρασία. Τα αποξηραμένα άνθη χρησιμοποιούνται και σαν αρωματικό για τα ρούχα στις ντουλάπες.

Μαντζουράνα

Φυτό ποώδες με πολλές παραφυάδες, με φύλλα μικρά και μυρωδάτα, συγγενικό της ρίγανης. Τα άνθη της είναι φαιά με λέπια. Ανθίζει από Ιούλιο μέχρι Σεπτέμβριο. Χρησιμοποιείται στην αρωματοποιία, στη μαγειρική, στη ζαχαροπλαστική και σαν θεραπευτικό υλικό.

Μάραθος

Πολυετές θαμνώδες φυτό που φτάνει σε ύψος το ένα μέτρο. Έχει ελαστικό κορμό και λεπτά κλαδιά που σχηματίζουν ανθοφόρα κεφάλια στις άκρες. Ανθίζει από το Μάιο μέχρι τον Οκτώβριο. Αντέχει στη ξηρασία και ευδοκίμει σε πετρώδη και άγονα εδάφη. Τα φρέσκα κλωνάρια του χρησιμοποιούνται στη μαγειρική και οι σπόροι του για θρεπτικό αφέψημα.

Ρίγανη

Πολυετές, θαμνώδες φυτό που φθάνει σε ύψος τα 50 εκατοστά, με ξυλώδη κορμό χωρίς ελαστικότητα και με λεπτά κλαδιά που σχηματίζουν ανθοφόρα κεφάλια στις άκρες. Ανθίζει από τέλος Ιουνίου μέχρι τέλος Ιουλίου. Αντέχει στη ξηρασία και ευδοκίμει ακόμη και σε πετρώδη, άγονα εδάφη. Αρωματικό φυτό που τα φύλλα του χρησιμοποιούνται για αφέψημα ή καρύκευμα.

Φασκομηλιά ή σπατζιά

Πολυετές, θαμνώδες φυτό που φθάνει σε ύψος το μισό μέτρο. Τα φύλλα του καλύπτονται από χνούδι, είναι επιμήκη και παχιά, χρώματος λευκοπράσινου. Τα άνθη του είναι χρώματος μοβ και ανθίζουν από το Μάιο έως τον Ιούνιο. Ευδοκίμει ακόμη και σε πετρώδη, άγονα εδάφη και αντέχει στη ξηρασία. Τα φύλλα του χρησιμοποιούνται για αφέψημα ή καρύκευμα.

Β. Παχύφυτα με σαρκώδες φύλλωμα, είναι μια οικογένεια φυτών, σχετικά μικρών σε μέγεθος, με σαρκώδη φύλλα που έχουν προσαρμοστεί σε συνθήκες ξηρασίας και έχουν την ικανότητα να αποθηκεύουν μεγάλες ποσότητες νερού στα φύλλα, στους ιστούς και στις ρίζες τους. Αυτή η ικανότητα τους προσδίδει ένα σημαντικό πλεονέκτημα καθότι μπορούν να ρυθμίζουν από μόνα τους τη τροφοδοσία τους σε νερό γεγονός που τα καθιστά ανθεκτικά στη ξηρασία και στα φτωχά εδάφη. Χρειάζονται χώμα που στραγγίζει εύκολα γιατί εάν παραμείνουν για πολύ σε υγρό χώμα μπορεί να σαπίσουν οι ρίζες τους. Υπάρχουν εξαιρετικά είδη παχύφυτων που είναι κατάλληλα για κήπο με μικρές απαιτήσεις σε νερό. Ενδεικτικά παχύφυτα είναι το Αιώνιο, η Αλόη, η Κρασούλα, το Μεσημβριάνθεμο, το Σέδο.

Αιώνιο

Υπάρχουν περίπου 35 είδη φυτών της οικογένειας του Αιωνίου. Αποτελείται από συμμετρικές ροζέτες οβάλ φύλλων, τα οποία μπορεί να είναι λεία ή χνουδωτά. Κάποιες ποικιλίες έχουν ροζ, κόκκινη ή καφέ γραμμή στην άκρη των φύλλων. Αντέχουν στην παγωνιά και στον ήλιο και ανθίζουν όταν φθάσουν σε ηλικία τριών μέχρι πέντε χρόνων.

Αλόη

Υπάρχουν περισσότερα από 250 είδη αλόης σε διάφορα μεγέθη και χρώματα. Αειθαλές παχύφυλλο είδος με αγκιδωτά φύλλα που αναπτύσσονται σε ροζέτες. Ευδοκίμει σε ηλιόλουστες περιοχές, σε ελαφριά στραγγιζόμενα εδάφη και είναι ευαίσθητη στον παγετό. Είναι κατάλληλη και σε παραθαλάσσιες περιοχές. Η πλέον γνωστή είναι η Αλόη η γνήσια (Aloe vera), με πράσινα σαρκώδη (χυμώδη) φύλλα και κιτρινοπορτοκαλί άνθη από το Μάιο μέχρι τον Ιούλιο, γνωστή για τη χρήση της σε εναλλακτικές θεραπείες.

Κρασούλα

Υπάρχουν περισσότερα από 100 είδη κρασούλας. Τα φύλλα της σχηματίζουν ροζέτες και τα λουλούδια της είναι συνήθως κόκκινα ή πορτοκαλί ενώ διαφέρουν πολύ τόσο σε μέγεθος όσο και σε σχήμα. Η καλλιέργεια της είναι εύκολη και απαιτεί καλά στραγγιζόμενο έδαφος. Είναι ευαίσθητη στον παγετό. Χρησιμοποιείται και ως εδαφοκαλυπτικό.

Μεσημβριάνθεμο

Αειθαλές, έρπον παχύφυτο, με πράσινα τριαδικά φύλλα και άνθη υπόλευκου, κίτρινου ή φούξια χρώματος. Ιδανικό για εδαφοκάλυψη και ανθεκτικό σε άγονα ή παραθαλάσσια εδάφη. Ανθίζει από την Άνοιξη μέχρι το Φθινόπωρο και τα άνθη του ανοίγουν μόνο το μεσημέρι, γεγονός στο οποίο οφείλεται η ονομασίας του.

Σέδο

Υπάρχουν πολλά είδη Σέδου και χρησιμοποιείται κυρίως ως εδαφοκαλυπτικό και κρεμαστό φυτό. Είναι ιδανικό για βραχόκηπους. Η ομορφιά του οφείλεται στους πολύ εντυπωσιακούς τόνους του ροζ, του μωβ ή πορτοκαλί που σε συνδυασμό με το πράσινο προσφέρουν έντονες αντιθέσεις. Ανθοφορεί συνήθως το Φθινόπωρο και προτιμά εδάφη καλά στραγγιζόμενα που περιέχουν αρκετή άμμο.

Γ. Θάμνοι και φρακτικά κήπων, όπως η Αγγελική (Πιπτόσπορο), το Αγιόκλημα, η Βουκαμβίλια, ο Ελαιάγνος, η Καλλιπρίδα, η Λυγαριά, το Μπλουμπάκο, ο Ράμνος (Χρυσοξυλιά), το Σπάρτο, ο Σχίνος, το Τεύκριο και το Φούλι.

Η ομάδα αυτή αποτελείται από μικρούς θάμνους για μεμονωμένες φυτεύσεις, ή γραμμική φύτευση στα πλαίσια δημιουργίας μπορντούρας και διαμόρφωσης φυσικών παραπετασμάτων. Παράλληλα περιλαμβάνει περιερισσόμενα φυτά για κάλυψη καθέτων επιφανειών.

Αγγελική ή Πιπτόσπορο

Αειθαλής θάμνος, με πυκνή βλάστηση και φύλλα δερματώδη γυαλιστερά. Τα άνθη του είναι αρωματικά, λευκοκίτρινα και εμφανίζονται από τον Απρίλιο μέχρι τον Ιούνιο. Αντέχει στη ξηρασία και στη μόλυνση της ατμόσφαιρας.

Αγιόκλημα

Αειθαλής αναρριχώμενος θάμνος, με βλαστούς πολύκλαδους και φύλλα χνουδωτά στο κάτω μέρος. Τα άνθη του είναι κιτρινόλευκα και μυρίζουν ωραία. Ανθίζει από τα μέσα Μαΐου και δεν χρειάζεται ιδιαίτερη περιποίηση. Μετά τα πρώτα χρόνια δεν απαιτεί συχνό πότισμα.

Βουκαμβίλια

Φυλλοβόλο αναρριχητικό φυτό με όμορφα ζωηρόχρωμα άνθη μετρίου μεγέθους σε ποικίλους χρωματισμούς. Η υφή τους είναι χάρτινη και με την πάροδο μερικών εβδομάδων πέφτουν και αντικαθίστανται με καινούργια. Μπορεί να είναι λευκά, ροζ, κόκκινα, βυσσινί, μοβ και πορτοκαλί. Δεν έχει ανάγκη από πολύ νερό και χρειάζεται καλά στραγγιζόμενο έδαφος. Αγαπά τις ηλιόλουστες περιοχές και είναι ευαίσθητο στη παγωνιά.

Ελαίαγνος

Αειθαλής πλατύφυλλος θάμνος. Υπάρχουν ποικιλίες με αποχρώσεις πράσινου φυλλώματος, αλλά και με διχρωμία όπως πράσινο με κίτρινο αλλά και πράσινο με γκριζόλευκο. Ανθίζει το Φθινόπωρο. Δεν έχει ιδιαίτερες απαιτήσεις σε νερό και προτιμά εδάφη με καλή στράγγιση. Κατάλληλος και για παραθαλάσσια μέρη.

Καλλιτρίδα

Αειθαλής θάμνος που ανθίζει από το Μάρτιο μέχρι τον Απρίλιο. Πολύ κοινός στην Κύπρο ως καλλωπιστικός, που χρησιμοποιείται ως φράκτης. Δε χρειάζεται πολλή περιποίηση φτάνει να είναι σε υψόμετρο κάτω από 900 μέτρα. Ολιγαρκής όσον αφορά τις ανάγκες του σε νερό και την ποιότητα του εδάφους.

Λυγαριά

Ευλύγιστος φυλλοβόλος θάμνος, ενδημικός της Μεσογείου, που φθάνει έως και τρία μέτρα ύψος. Διακρίνεται για το ντελικάτο και αρωματικό φύλλωμα και τα εντυπωσιακά άνθη του. Απαιτεί πλήρη ηλιοφάνεια και καλά στραγγιζόμενο έδαφος. Είναι πολύ ανθεκτικό φυτό.

Μπλουμπάκο (μπλε γιασεμί)

Θάμνος που φθάνει σε ύψος τα δύο μέτρα, με μακριά αναρριχώμενα ή κρεμαστά κλαδιά, σκεπασμένα σχεδόν όλο το χρόνο με πολυάριθμα γαλάζια λουλούδια, από τα οποία πήρε το όνομα του "μπλε γιασεμί". Προτιμά ευήλιες θέσεις και καλύπτει εύκολα τις επιφάνειες που αναρριχάται.

Ράμνος ή Χρυσοξυλιά

Αειθαλής θάμνος με ύψος έως και τέσσερα μέτρα. Τα φύλλα του είναι βαθυπράσινα, γυαλιστερά και τα άνθη του μικρά, κιτρινοπράσινα που εξελίσσονται σε μαύρους, σφαιρικούς καρπούς. Ιδανικό φυτό για δημιουργία φραχτών, σε σημεία ημισκιερά, ξηροθερμικά και δίπλα στη θάλασσα.

Σπάρτο

Θάμνος με χρυσοκίτρινη αρωματισμένη ανθοφορία από τον Ιούνιο μέχρι το Σεπτέμβριο σε όλο το μήκος των ελαφρά λυγισμένων κλαδιών. Αντέχει σε πολύ ξηρά εδάφη αλλά χρειάζεται ευήλιες θέσεις. Χρησιμοποιείται πολύ για σταθεροποίηση επικλινών επιφανειών.

Σχίνος

Τυπικός μεσογειακός αειθαλής θάμνος με ύψος από ενάμιση έως τρία μέτρα. Πολύ ανθεκτικός στη ξηρασία και στην εδαφική αλατότητα. Κατάλληλος για καλλιέργεια σε άγονες και ξηρές περιοχές. Κατάλληλος και για παραθαλάσσιες φυτεύσεις.

Τεύκριο

Συμπαγής, αειθαλής θάμνος, με φύλλωμα γκρίζο και αρωματικό, ύψους ενός έως δύο μέτρων. Ανθίζει από Ιούνιο μέχρι Σεπτέμβριο και τα άνθη του έχουν χρώμα μπλε. Φυτό ανθεκτικό στη ξηρασία, κατάλληλο για παραθαλάσσιες περιοχές και τη δημιουργία σχημάτων.

Φούλι

Όμορφος θάμνος με σκούρα πράσινα γυαλιστερά φύλλα και λευκά λουλούδια του εμφανίζονται σε ομάδες στις άκρες των κλαδιών. Το άρωμά τους είναι μαγευτικό και η ανθοφορία διαρκεί από τον Ιούνιο μέχρι και το Σεπτέμβριο. Το έδαφος θα πρέπει να είναι πλούσιο σε οργανικά στοιχεία και τύρφη και απαραίτητα να έχει καλή αποστράγγιση. Πρέπει να ποτίζεται μόνο όταν το χώμα φαίνεται στεγνό.

Δ. Δένδρα, όπως η Ελιά, ο Ζαμπούκος, η Καζουαρίνα, η Κουτσιουπιά, το Κυπαρίσσι, η Τζιτζιφιά, η Τρεμιθιά, η Φοινικιά, η Ψευδοπιπεριά (Αρτυμαθικιά), ο Πεύκος, η Χαρουπιά.

Στην κατηγορία αυτή εμπίπτουν φυτά μεσαίου ή μεγάλου μεγέθους, τα οποία μπορούν να φυτευτούν μεμονωμένα σε μεγάλους κήπους.

Ελιά

Αειθαλές ενδημικό δένδρο, ελάχιστα απαιτητικό και ιδιαίτερα ανθεκτικό. Έχει λευκά αρωματικά άνθη από το Μάιο έως τον Ιούνιο και αργότερα μαύρους εδώδιμους καρπούς, τις ελιές. Αναπτύσσεται σε άγονα και ξηρά, ουδέτερα και αλκαλικά εδάφη. Απαιτεί προστασία από τους πολύ δυνατούς παγετούς.

Ζαμπούκος

Φυλλοβόλο δέντρο με εύθραυστο ανοιχτόχρωμο φλοιό και λευκά άνθη σε μεγάλες ταξιανθίες που ανθίζουν τον Ιούνιο μέχρι τον Ιούλιο. Αντέχει σε ξηρά εδάφη, αλλά ευδοκιμεί και σε υγρά. Έχει αξιόλογες θεραπευτικές ιδιότητες. Τα μέρη που χρησιμοποιούνται για θεραπευτικούς σκοπούς είναι ο φλοιός, τα άνθη, οι καρποί και τα φύλλα.

Καζουαρίνα

Αειθαλές δέντρο ύψους 15-25 μέτρων. Αντέχει στη ζέστη, τη ξηρασία και τα υφάλμυρα εδάφη. Ανθίζει δύο φορές το χρόνο, την άνοιξη και το φθινόπωρο. Ο καρπός του ωριμάζει τέλος του καλοκαιριού.

Κουτσιουτιά

Φυλλοβόλο δέντρο, ύψους έως οκτώ μέτρα, με φύλλα ανοιχτού πράσινου χρώματος σε σχήμα καρδιάς. Αντέχει στη ξηρασία και ευδοκιμεί σε όλα τα εδάφη αρκεί να υπάρχει καλή αποστράγγιση. Ανθίζει την Άνοιξη και τα άνθη του είναι ρόδινα, μικρά, ιδιαίτερης καλλωπιστικής αξίας.

Κυπαρίσσι

Αειθαλές δένδρο, ύψους μέχρι 30 μέτρα, με αρωματικό φύλλωμα και κωνική κόμη. Αναπτύσσεται ακόμη και σε ξηρά ή άγονα, όξινα ή αλκαλικά εδάφη, σε ηλιόλουστες θέσεις και είναι ολιγαρκές σε νερό. Υπάρχουν αρκετά είδη κυπαρισσιών με παραλλαγές ως προς το μέγεθος και το σχήμα.

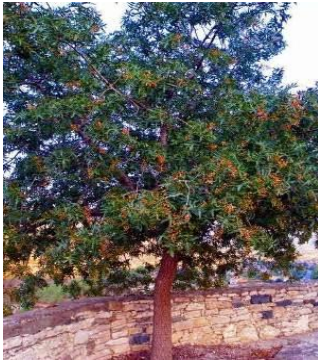
Τζίτζιφιά

Φυλλοβόλο δένδρο, μετρίου μεγέθους. Δεν χρειάζεται άρδευση παρά μόνο σε πάρα πολύ ξηρές περιοχές οπότε χρειάζεται λίγο πότισμα. Ευδοκιμεί σε μεγάλη ποικιλία εδαφών εκτός από τα υγρά και πολύ αργιλώδη. Ανθίζει στις αρχές του Καλοκαιριού, με άνθη κιτρινωπά και ευωδιαστά που μετατρέπονται σε εδώδιμους, βαθυκόκκινους καρπούς, τα τζίτζιφα.

Τρεμιθιά

Φυλλοβόλο, ιθαγενές αιωνόβιο δένδρο που φτάνει σε ύψος τα 20 μέτρα με εδώδιμους καρπούς. Μπορεί να αναπτυχθεί σε πολλούς τύπους εδαφών, ακόμη και σε πετρώδη, ασβεστώδη και ξηρά εδάφη. Προτιμά προσήλιες θέσεις και είναι ανθεκτικό στις χαμηλές θερμοκρασίες, στη ρύπανση και στη ξηρασία.

Φοινικιά

Αειθαλές δέντρο, με ύψος που φθάνει μέχρι 30 μέτρα, με ευθυτενή κυλινδρικό κορμό και μια δεσμίδα φύλλα στην κορυφή. Η φοινικιά καλλιεργείται πολύ ως διακοσμητικό δέντρο.

Ψευδοπιπεριά ή Αρτυμαθκιά

Αειθαλές, καλλωπιστικό δένδρο με ύψος οκτώ έως εννέα μέτρα και φύλλα σύνθετα, σκουροπράσινα, λεπτά. Ανθίζει με μικρά κίτρινα άνθη από Μάιο έως και Ιούνιο. Οι καρποί του είναι Ιδιαίτερα διακοσμητικοί, ζωηρού ρόδιου χρώματος. Αντέχει στη ξηρασία και ευδοκίμει σε εδάφη με καλή αποστράγγιση.

Πεύκος

Δένδρο ανθεκτικό στην παγωνιά, στη ζέστη, στη ξηρασία και στην αλμύρα της θάλασσας. Καλύτερα να φυτεύεται μόνο σε μεγάλους κήπους λόγω των μεγάλων διαστάσεων του. Τακτικό πότισμα χρειάζονται μόνο τα νεαρά πεύκα και αυτό γίνεται όταν στεγνώνει το χώμα τους. Ανθίζει από τον Απρίλιο ή το Μάιο με άνθη μικρά και καφέ, που μετατρέπονται σε κουκουάρια, πράσινα στην αρχή, καφέ σκούρα αργότερα.

Χαρουπιά

Αειθαλές δένδρο, ύψους έως 15 μέτρα, σφαιρικού σχήματος, με φύλλα σύνθετα, βαθυπράσινα και δερματώδη. Τα άνθη εμφανίζονται το Φθινόπωρο σε κίτρινες ταξιανθίες και εξελίσσονται σε μακρόστενους, καστανοκόκκινους, εδώδιμους καρπούς, τα χαρούπια. Ικανό να ευδοκιμήσει στα πιο άγονα εδάφη, παρουσιάζει αντοχή στη ξηρασία και στην ατμοσφαιρική ρύπανση. Καλύτερα να φυτεύεται σε μεγάλους κήπους λόγω της μεγάλης κόμης.

Ετοιμάστηκε από την Υπηρεσία Προγραμματισμού του Τμήματος Αναπτύξεως Υδάτων, με τη συμβολή του Κλάδου Χρήσης Γης και Ύδατος του Τμήματος Γεωργίας, στα πλαίσια εφαρμογής του Προγράμματος Μέτρων του Σχεδίου Διαχείρισης Λεκάνης Απορροής Ποταμού της Κύπρου.